Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

28 päivänä heinäkuuta 2016*

Ennakkoratkaisupyyntö — Kuluttajansuoja — Direktiivi 93/13/ETY — Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot — Luottosopimus, johon sisältyy kohtuuton ehto — Kyseisen ehdon perusteella annetun välitystuomion pakkotäytäntöönpano — Jäsenvaltion vastuu kansallisen tuomioistuimen syyksi luettavasta unionin oikeuden rikkomisesta yksityisille aiheutuneista vahingoista — Vastuun syntymisen edellytykset — Unionin oikeuden riittävän ilmeisen rikkomisen olemassaolo

Asiassa C-168/15,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Okresný súd Prešov (Prešovin alioikeus, Slovakia) on esittänyt 12.3.2015 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 14.4.2015, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Milena Tomášová

vastaan

Slovakian tasavalta – Ministerstvo spravodlivosti SR ja

Pohotovosť s. r. o.,

Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS:n

osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta (esittelevä tuomari) sekä tuomarit J.-C. Bonichot, C. G. Fernlund, S. Rodin ja E. Regan,

julkisasiamies: N. Wahl,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Slovakian hallitus, asiamiehenään B. Ricziová,

— Tšekin hallitus, asiamiehinään M. Smolek, J. Vláčil ja S. Šindelková,

* Oikeudenkäyntikieli: slovakki.

— Euroopan komissio, asiamiehinään A. Tokár, D. Roussanov ja M. Konstantinidis,

kuultuaan julkisasiamiehen 14.4.2016 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee sitä, millä edellytyksillä jäsenvaltio voi joutua vastuuseen sellaisten vahinkojen korvaamisesta, joita yksityisille on aiheutunut kansallisen tuomioistuimen syyksi luettavasta unionin oikeuden rikkomisesta.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Milena Tomášová ja Slovenská republika – Ministerstvo spravodlivosti SR (Slovakian tasavalta – Slovakian tasavallan oikeusministeriö, jäljempänä Slovakian tasavalta) ja Pohotovosť s. r. o. ja joka koskee sellaisen välitystuomion täytäntöönpanoa, jossa Tomášová velvoitettiin maksamaan kulutusluottosopimukseen liittyviä rahamääriä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29) 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

2. Sopimusehtoa ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos se on ennakolta laadittu, eikä kuluttaja ole näin ollen voinut vaikuttaa sen sisältöön, varsinkaan ennakolta muotoiltujen vakiosopimusten yhteydessä.

Ehdon tai yksittäisen ehdon tietyistä osista erikseen neuvotteleminen ei sulje pois tämän artiklan soveltamista sopimuksen muihin osiin, jos sopimuksen yleinen arviointi osoittaa, että kyseessä on kaikesta huolimatta ennakolta muotoiltu vakiosopimus.

Jos elinkeinonharjoittaja väittää, että vakioehdosta on neuvoteltu erikseen, todistustaakka tästä seikasta on hänellä.

3. Liitteessä on ohjeellinen luettelo, joka ei ole tyhjentävä, niistä ehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina.”

4 Kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

5 Tomášová on eläkeläinen, jonka ainoa tulo on 347 euron suuruinen eläke. Hän teki vuonna 2007 kulutusluottosopimuksen Pohotovosťin kanssa ja otti tältä 232 euron suuruisen lainan.

6 Kyseinen sopimus oli ennakolta muotoiltu vakiosopimus, joka sisälsi välityslausekkeen, jossa välimiesoikeudelle, jonka istuntopaikka oli yli 400 kilometrin päässä Tomášován kotipaikasta, annettiin yksinomainen toimivalta ratkaista kyseiseen sopimukseen liittyvät riidat. Lisäksi mainitun sopimuksen mukaan viivästyskoroksi oli vahvistettu 91,25 prosenttia vuodessa. Samassa sopimuksessa ei myöskään mainittu sovellettavaa todellista vuosikorkoa.

7 Koska Tomášová myöhästyi luoton takaisinmaksussa eikä pystynyt maksamaan erääntynyttä viivästyskorkoa, hän otti Pohotovosťilta toisen, 232,36 euron suuruisen lainan.

8 Stálý rozhodcovský súdin (pysyvä välimiesoikeus, Slovakia) 9.4. ja 15.5.2008 antamilla ratkaisuilla Tomášová velvoitettiin maksamaan Pohotovosťille useita summia maksamattomina luottoina, viivästyskorkoina ja oikeudenkäyntikuluina.

9 Kun kyseiset ratkaisut olivat tulleet lainvoimaisiksi ja täytäntöönpanokelpoisiksi, Pohotovosť teki 13.10. ja 27.10.2008 täytäntöönpanohakemukset Okresný súd Prešoville (Prešovin alioikeus, Slovakia), joka hyväksyi ne 15.12. ja 16.12.2008 antamillaan ratkaisuilla.

10 Ennakkoratkaisupyynnön mukaan kyseiset täytäntöönpanomenettelyt olivat edelleen vireillä, kun tämä ennakkoratkaisupyyntö tehtiin.

11 Tomášová nosti 9.7.2010 Slovakian tasavaltaa vastaan kanteen, jossa hän vaati sen velvoittamista maksamaan 2 000 euron suuruisen summan korvauksena vahingosta, joka hänen mukaansa on aiheutunut siitä, että Okresný súd Prešov on rikkonut unionin oikeutta, koska kyseinen tuomioistuin on mainituissa menettelyissä hyväksynyt kohtuuttoman välityslausekkeen perusteella annettuja ratkaisuja, jotka koskivat kohtuuttoman ehdon nojalla määritettyjen saatavien perintää, koskevat täytäntöönpanohakemukset.

12 Okresný súd Prešov hylkäsi 22.10.2010 antamallaan tuomiolla Tomášován kanteen perusteettomana, sillä kyseinen kanne oli nostettu ennenaikaisesti, koska Tomášová ei ollut käyttänyt kaikkia käytössään olevia oikeussuojakeinoja, koska kyseisiä täytäntöönpanomenettelyjä ei ollut vielä saatettu päätökseen lopullisesti ja koska vahinkoa, johon oli vedottu, ei siten ollut vielä voinut aiheutua.

13 Tomášová valitti tästä tuomiosta.

14 Krajský súd v Prešove (Prešovin alueellinen tuomioistuin, Slovakia) kumosi 31.1.2012 antamallaan ratkaisulla mainitun tuomion ja palautti asian Okresný súd Prešoviin.

15 Näissä olosuhteissa Okresný súd Prešov päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko kyse unionin oikeuden ilmeisestä rikkomisesta, kun välitystuomioon perustuvassa täytäntöönpanomenettelyssä peritään Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön vastaisesti kohtuuttomaan sopimusehtoon perustuvaa saatavaa?

2) Voiko jäsenvaltion vastuu [unionin] oikeuden rikkomisesta syntyä, ennen kuin menettelyn osapuoli on käyttänyt kaikki oikeussuojakeinot, jotka jäsenvaltion oikeusjärjestyksessä annetaan hänen käyttöönsä täytäntöönpanomenettelyssä? Kun otetaan huomioon tämän asian tosiseikat, voiko jäsenvaltion vastuu tässä tapauksessa syntyä, ennen kuin täytäntöönpanomenettely on saatettu loppuun ja ennen kuin kantaja on käyttänyt kaikki mahdollisuudet vaatia perusteettoman edun palautusta?

3) Jos vastaus on myöntävä, rikotaanko kantajan kuvailemalla elimen toiminnalla [unionin] oikeutta riittävän selvästi ja ilmeisesti, kun otetaan huomioon asian tosiseikat, erityisesti kantajan täydellinen passiivisuus ja se, ettei kantaja ole käyttänyt loppuun kaikkia oikeussuojakeinoja, joita jäsenvaltion oikeudessa annetaan hänen käyttöönsä?

4) Jos käsiteltävässä asiassa on kyse [unionin] oikeuden riittävän ilmeisestä rikkomisesta, vastaako kantajan vaatima summa vahinkoa, josta jäsenvaltio on vastuussa? Voidaanko tällä tavoin ymmärretty vahinko samaistaa perittävään saatavaan eli perusteettomaan etuun?

5) Onko perusteettoman edun palautusvaatimus oikeussuojakeinona etusijalla vahingonkorvaukseen nähden?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen, toinen ja kolmas kysymys

16 Ensimmäisellä, toisella ja kolmannella kysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko – ja jos on, millä edellytyksillä – unionin oikeuden rikkominen, joka johtuu tuomioistuimen ratkaisusta, joka on annettu sellaiseen välitystuomioon perustuvassa pakkotäytäntöönpanomenettelyssä, jossa on hyväksytty vaatimus velvoittamisesta maksamaan saatavat kohtuuttomana pidettävän sopimusehdon perusteella, sellainen unionin oikeussäännön ”riittävän ilmeinen” rikkominen, jonka perusteella kyseiselle jäsenvaltiolle syntyy sopimussuhteen ulkopuolinen vastuu.

17 Tässä asiayhteydessä mainittu tuomioistuin nostaa esiin kysymyksen siitä, onko tältä osin merkitystä sillä, ettei kyseistä täytäntöönpanomenettelyä ole saatettu päätökseen ja että täytäntöönpanomenettelyn kohteena oleva henkilö on ollut täysin passiivinen eikä ole käyttänyt kaikkia kyseisessä oikeusjärjestyksessä hänen käyttöönsä annettuja muutoksenhakukeinoja ja oikeussuojakeinoja, kuten esimerkiksi vaatinut perusteettoman edun palauttamista.

18 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan periaate, jonka mukaan jäsenvaltio vastaa sen syyksi luettavalla unionin oikeuden rikkomisella yksityisille aiheutetusta vahingosta, on erottamaton osa perussopimuksilla, joihin unioni perustuu, luotua järjestelmää (ks. tuomio 19.11.1991, Francovich ym., C-6/90 ja C-9/90, EU:C:1991:428, 35 kohta; tuomio 5.3.1996, Brasserie du pêcheur ja Factortame, C-46/93 ja C-48/93, EU:C:1996:79, 31 kohta ja tuomio 14.3.2013, Leth, C-420/11, EU:C:2013:166, 40 kohta).

19 Kyseistä periaatetta sovelletaan kaikkiin tapauksiin, joissa jäsenvaltio on rikkonut unionin oikeutta, riippumatta siitä, mikä julkinen elin on syyllistynyt rikkomiseen (ks. vastaavasti tuomio 5.3.1996, Brasserie du pêcheur ja Factortame, C-46/93 ja C-48/93, EU:C:1996:79, 32 kohta; tuomio 30.9.2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, 31 kohta; tuomio 13.6.2006, Traghetti del Mediterraneo, C-173/03, EU:C:2006:391, 30 kohta ja tuomio 25.11.2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, 46 kohta).

20 Mainittua periaatetta sovelletaan tietyillä edellytyksillä myös silloin, kun kyseinen rikkominen johtuu asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevän kansallisen tuomioistuimen ratkaisusta. Unionin tuomioistuin on nimittäin katsonut, että – kun otetaan huomioon lainkäyttövallan olennainen tehtävä yksityisillä unionin oikeussääntöjen perusteella olevien oikeuksien suojelussa ja se seikka, että asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevä tuomioistuin on määritelmän mukaan viimeinen oikeusaste, jossa yksityiset voivat vedota niihin oikeuksiin, jotka heille kyseisissä säännöissä myönnetään – näiden oikeussääntöjen täysi tehokkuus vaarantuisi ja kyseisten oikeuksien suoja heikentyisi, jos yksityiset eivät voisi tietyillä edellytyksillä saada korvausta vahingoista, jotka heille ovat aiheutuneet siitä, että asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevän kansallisen tuomioistuimen ratkaisulla on rikottu unionin

oikeutta (ks. vastaavasti tuomio 30.9.2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, 32–36 ja 59 kohta; tuomio 13.6.2006, Traghetti del Mediterraneo, C-173/03, EU:C:2006:391, 31 kohta ja tuomio 9.9.2015, Ferreira da Silva e Brito ym., C-160/14, EU:C:2015:565, 47 kohta).

21 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava, onko tilanne tällainen pääasiassa kyseessä olevien 15.12. ja 16.12.2008 annettujen ratkaisujen osalta.

22 On kuitenkin muistutettava, että kun kyse on siitä, millä edellytyksillä valtio voi joutua vastuuseen vahingoista, joita yksityisille on aiheutunut valtion syyksi luettavasta unionin oikeuden rikkomisesta, unionin tuomioistuin on toistuvasti katsonut, että vahinkoa kärsineillä yksityisillä on oikeus korvaukseen silloin, kun kolme edellytystä täyttyy, eli kun rikotun unionin oikeussäännön tarkoituksena on antaa oikeuksia yksityisille, kun tämän oikeussäännön rikkominen on riittävän ilmeinen ja kun kyseisille yksityisille aiheutunut vahinko on välittömässä syy-yhteydessä tähän rikkomiseen (ks. mm. tuomio 5.3.1996, Brasserie du pêcheur ja Factortame, C-46/93 ja C-48/93, EU:C:1996:79, 51 kohta; tuomio 30.9.2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, 51 kohta ja tuomio 14.3.2013, Leth, C-420/11, EU:C:2013:166, 41 kohta).

23 Jäsenvaltion vastuuta niistä vahingoista, jotka aiheutuvat asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevän tuomioistuimen ratkaisusta, jolla rikotaan unionin oikeussääntöä, koskevat samat edellytykset (ks. tuomio 30.9.2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, 52 kohta).

24 Erityisesti toisesta tämän tuomion 22 kohdassa tarkoitetusta ehdosta on todettava, että tämä vastuu voi syntyä ainoastaan siinä poikkeustapauksessa, että asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevä kansallinen tuomioistuin on selvällä tavalla rikkonut sovellettavaa oikeutta (ks. tuomio 30.9.2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, 53 kohta ja tuomio 13.6.2006, Traghetti del Mediterraneo, C-173/03, EU:C:2006:391, 32 ja 42 kohta).

25 Sen arvioimiseksi, onko kyse riittävän ilmeisestä unionin oikeuden rikkomisesta, on otettava huomioon kaikki kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevaa tilannetta koskevat seikat. Näin ollen seikkoja, jotka voidaan tässä yhteydessä ottaa huomioon, ovat unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan muun muassa rikotun oikeusnormin selkeys ja täsmällisyys, rikotussa oikeusnormissa kansallisille elimille annetun harkintavallan laajuus, laiminlyönnin tai vahinkoa aiheuttaneen teon tahallisuus tai tahattomuus, mahdollisen oikeudellisen erehdyksen anteeksiannettavuus tai anteeksiantamattomuus, se, onko unionin toimielimen toiminta voinut myötävaikuttaa unionin oikeuden vastaisten kansallisten toimenpiteiden tai menettelyiden toteuttamiseen tai ylläpitämiseen, ja se, että kyseinen tuomioistuin ei ole täyttänyt SEUT 267 artiklan kolmannen kohdan mukaista ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevaa velvollisuuttaan (ks. vastaavasti tuomio 5.3.1996, Brasserie du pêcheur ja Factortame, C-46/93 ja C-48/93, EU:C:1996:79, 56 kohta; tuomio 30.9.2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, 54 ja 55 kohta ja tuomio 12.12.2006, Test Claimants in the FII Group Litigation, C-446/04, EU:C:2006:774, 213 kohta).

26 Joka tapauksessa unionin oikeuden rikkominen on riittävän ilmeinen, kun se on tapahtunut siten, että unionin tuomioistuimen asiaa koskevaa oikeuskäytäntöä on jätetty selvästi noudattamatta (ks. tuomio 30.9.2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, 56 kohta; tuomio 12.12.2006, Test Claimants in the FII Group Litigation, C-446/04, EU:C:2006:774, 214 kohta ja tuomio 25.11.2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, 52 kohta).

27 Pääasiasta on todettava, että jos Okresný súd Prešov on ratkaissut asian ylimpänä oikeusasteena 15.12. ja 16.12.2008 päivätyillä ratkaisuillaan, vaatimuksena on siis myös se, että kyseinen tuomioistuin on näillä ratkaisuilla syyllistynyt riittävän ilmeiseen unionin oikeuden rikkomiseen siten, että se on jättänyt selvästi noudattamatta direktiivin 93/13 säännöksiä tai kyseistä direktiiviä koskevaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä.

28 Tässä yhteydessä on todettava, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan direktiivillä 93/13 perustettu kuluttajien suojajärjestelmä merkitsee sitä, että kansalliselle tuomioistuimelle on annettu mahdollisuus tutkia viran puolesta tietyn ehdon kohtuuttomuus (ks. vastaavasti tuomio 27.6.2000, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 26, 28 ja 29 kohta; tuomio 21.11.2002, Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, 32 ja 33 kohta ja tuomio 26.10.2006, Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, 27 ja 28 kohta).

29 Yhteisöjen tuomioistuin tosin myönsi 26.10.2006 antamansa tuomion Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675) 38 kohdassa, että yleinen intressi, johon direktiivillä 93/13 turvattu kuluttajansuoja perustuu, on lähtökohtaisesti luonteeltaan ja merkitykseltään sellainen, että voi olla jopa perusteltua, että kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus viran puolesta tutkia sopimusehdon kohtuuttomuus ja näin osaltaan korjata sitä epätasapainoa, joka vallitsee kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä. Yhteisöjen tuomioistuin ei kuitenkaan tehnyt kyseisessä tuomiossa tästä toteamuksesta mitään päätelmää, koska sen käsiteltävänä oli kysymys siitä, voiko kuluttaja vedota välityssopimuksen mitättömyyteen ensimmäistä kertaa kansallisessa tuomioistuimessa, jonka käsiteltävänä on välitystuomion kumoamista koskeva kanne.

30 Yhteisöjen tuomioistuin totesi selvästi vasta 4.6.2009 antamassaan tuomiossa Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, 32 kohta), että tehtävä, joka on unionin oikeudessa osoitettu kansalliselle tuomioistuimelle, ei rajoitu pelkästään siihen, että kansallisella tuomioistuimella on mahdollisuus lausua mainitun direktiivin soveltamisalaan kuuluvan sopimusehdon mahdollisesta kohtuuttomuudesta, vaan sisältää myös velvollisuuden tutkia viran puolesta tämä kysymys aina silloin, kun tuomioistuimella on käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat.

31 Näin ollen unionin tuomioistuin on kyseisestä tuomiosta lähtien toistuvasti muistuttanut kyseisestä kansallisella tuomioistuimella olevasta velvollisuudesta (ks. mm. tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, 42 ja 43 kohta; tuomio 21.2.2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, 22 kohta ja tuomio 1.10.2015, ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, 41 kohta).

32 Erityisesti unionin tuomioistuin on katsonut, että kun kansallisella tuomioistuimella, jonka käsiteltävänä on lopullisen välitystuomion pakkotäytäntöönpanoa koskeva hakemus, on käytössään tarvittavat oikeudelliset seikat ja tosiseikat, sen on tutkittava viran puolesta, ovatko sopimusehdot, joihin välitystuomiossa vahvistettu saatava perustuu, kohtuuttomia direktiivin 93/13 säännösten kannalta, kun sen on kansallisten menettelysääntöjen mukaan vastaavassa täytäntöönpanomenettelyssä tutkittava viran puolesta, ovatko tällaiset ehdot kansallisten oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvien sääntöjen vastaisia (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, 53 kohta; määräys 16.11.2010, Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, 51, 53 ja 54 kohta ja tuomio 27.2.2014, Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, 42 kohta).

33 Näin ollen ei voida katsoa, että kansallinen tuomioistuin, joka ennen 4.6.2009 annettua tuomiota Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350) pidättäytyi arvioimasta viran puolesta direktiivin 93/13 soveltamisalaan kuuluvan sopimusehdon kohtuuttomuutta, vaikka sillä oli käytössään tämän arvioinnin edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, olisi jättänyt selvästi noudattamatta unionin tuomioistuimen asiaa koskevaa oikeuskäytäntöä ja olisi näin ollen syyllistynyt riittävän ilmeiseen unionin oikeuden rikkomiseen.

34 Käsiteltävässä asiassa on todettava, että pääasiassa kyseessä olevat 15.12. ja 16.12.2008 annetut ratkaisut on annettu ennen kyseistä tuomiota.

35 Näin ollen ei vaikuta tarpeelliselta arvioida sitä, onko sillä, ettei pääasiassa kyseessä olevaa täytäntöönpanomenettelyä ole saatettu päätökseen, että täytäntöönpanomenettelyn kohteena oleva henkilö on ollut täysin passiivinen tai että hän ei ole käyttänyt kaikkia kyseisessä oikeusjärjestyksessä hänen käyttöönsä annettuja muutoksenhakukeinoja ja oikeussuojakeinoja, kuten esimerkiksi vaatinut

perusteettoman edun palauttamista, vaikutusta kyseisen jäsenvaltion vastuun syntymiseen vahingoista, joita yksityisille on aiheutunut siitä, että unionin oikeutta on rikottu pääasiassa kyseessä olevien 15.12. ja 16.12.2008 annettujen tuomioistuimen ratkaisujen kaltaisilla tuomioistuimen ratkaisuilla.

36 Näissä olosuhteissa ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen kysymykseen on vastattava seuraavasti:

— Jäsenvaltion vastuu vahingoista, joita yksityisille on aiheutunut siitä, että unionin oikeutta on rikottu kansallisen tuomioistuimen ratkaisulla, voi syntyä ainoastaan siinä tapauksessa, että kyseisen ratkaisun on tehnyt asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevä kyseisen jäsenvaltion tuomioistuin, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava pääasiassa. Jos asia on näin, tämän asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevän kansallisen tuomioistuimen ratkaisu voi merkitä riittävän ilmeistä unionin oikeuden rikkomista, joka on omiaan johtamaan mainitun vastuun syntymiseen, ainoastaan siinä tapauksessa, että mainittu tuomioistuin on kyseisessä ratkaisussa selvällä tavalla rikkonut sovellettavaa oikeutta tai tämä rikkominen tapahtuu siitä huolimatta, että on olemassa unionin tuomioistuimen asiaa koskevaa vakiintunutta oikeuskäytäntöä.

— Ei voida katsoa, että kansallinen tuomioistuin, joka ennen 4.6.2009 annettua tuomiota Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350) pidättäytyi sellaiseen välitystuomioon perustuvassa pakkotäytäntöönpanomenettelyssä, jossa hyväksyttiin vaatimus velvoittamisesta maksamaan saatavat direktiivissä 93/13 tarkoitetulla tavalla kohtuuttomana pidettävän sopimusehdon perusteella, arvioimasta viran puolesta kyseisen ehdon kohtuuttomuutta, vaikka sillä oli käytössään tämän arvioinnin edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, olisi jättänyt selvästi noudattamatta unionin tuomioistuimen asiaa koskevaa oikeuskäytäntöä ja olisi näin ollen syyllistynyt riittävän ilmeiseen unionin oikeuden rikkomiseen.

Neljäs ja viides kysymys

37 Neljännellä ja viidennellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, vastaako mahdollisesta pääasiassa kyseessä olevasta unionin oikeuden rikkomisesta aiheutuneen vahingon määrä Tomášován vaatiman vahingonkorvauksen määrää, voidaanko kyseinen määrä samaistaa tosiasiallisesti perittävän saatavan määrään eli sen, jonka hyväksi välitystuomio on annettu, saaman perusteettoman edun määrään ja onko kanne, jossa vaaditaan kyseisen vahingon korvaamista, toissijainen perusteettoman edun palautusvaatimuksen esittämiseen nähden.

38 Tässä yhteydessä on muistutettava, että aina kun valtion vastuun perustavat edellytykset täyttyvät, mikä kansallisten tuomioistuinten on ratkaistava, valtion on korjattava aiheutuneen vahingon seuraukset vastuuta koskevan kansallisen lainsäädännön mukaan, kunhan kansallisen lainsäädännön vahingonkorvausta koskevat edellytykset eivät ole epäedullisempia kuin edellytykset, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (vastaavuusperiaate), ja kunhan niillä ei tehdä korvauksen saamista käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (tehokkuusperiaate) (ks. tuomio 19.11.1991, Francovich ym., C-6/90 ja C-9/90, EU:C:1991:428, 42 kohta; tuomio 30.9.2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, 58 kohta; tuomio 24.3.2009, Danske Slagterier, C-445/06, EU:C:2009:178, 31 kohta; tuomio 25.11.2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, 62 kohta ja tuomio 9.9.2015, Ferreira da Silva e Brito ym., C-160/14, EU:C:2015:565, 50 kohta).

39 Tästä seuraa, että unionin oikeuden rikkomisesta aiheutuneen vahingon arvioimista koskevat säännöt määritellään kunkin jäsenvaltion kansallisessa oikeudessa, mutta kansallisessa lainsäädännössä, jossa nämä säännöt vahvistetaan, on noudatettava vastaavuus- ja tehokkuusperiaatetta.

40 Sama pätee tällaisen vahingon korvaamista koskevan vaatimuksen ja muiden kyseisen jäsenvaltion oikeusjärjestyksessä mahdollisesti säädettyjen oikeussuojakeinojen, kuten perusteettoman edun palautusvaatimuksen, väliseen suhteeseen.

41 Näissä olosuhteissa neljänteen ja viidenteen kysymykseen on vastattava, että unionin oikeuden rikkomisesta aiheutuneen vahingon korvaamista koskevat säännöt, kuten säännöt, jotka koskevat tällaisen vahingon arvioimista tai tällaisen vahingon korvaamista koskevan vaatimuksen ja muiden mahdollisesti käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen välistä suhdetta, määritellään kunkin jäsenvaltion kansallisessa oikeudessa vastaavuus- ja tehokkuusperiaatetta noudattaen.

Oikeudenkäyntikulut

42 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Jäsenvaltion vastuu vahingoista, joita yksityisille on aiheutunut siitä, että unionin oikeutta on rikottu kansallisen tuomioistuimen ratkaisulla, voi syntyä ainoastaan siinä tapauksessa, että kyseisen ratkaisun on tehnyt asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevä kyseisen jäsenvaltion tuomioistuin, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava pääasiassa. Jos asia on näin, tämän asiaa ylimpänä oikeusasteena käsittelevän kansallisen tuomioistuimen ratkaisu voi merkitä riittävän ilmeistä unionin oikeuden rikkomista, joka on omiaan johtamaan mainitun vastuun syntymiseen, ainoastaan siinä tapauksessa, että mainittu tuomioistuin on kyseisessä ratkaisussa selvällä tavalla rikkonut sovellettavaa oikeutta tai tämä rikkominen tapahtuu siitä huolimatta, että on olemassa unionin tuomioistuimen asiaa koskevaa vakiintunutta oikeuskäytäntöä.**

   Ei voida katsoa, että kansallinen tuomioistuin, joka ennen 4.6.2009 annettua tuomiota Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350) pidättäytyi sellaiseen välitystuomioon perustuvassa pakkotäytäntöönpanomenettelyssä, jossa hyväksyttiin vaatimus velvoittamisesta maksamaan saatavat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetussa neuvoston direktiivissä 93/13/ETY tarkoitetulla tavalla kohtuuttomana pidettävän sopimusehdon perusteella, arvioimasta viran puolesta kyseisen ehdon kohtuuttomuutta, vaikka sillä oli käytössään tämän arvioinnin edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, olisi jättänyt selvästi noudattamatta unionin tuomioistuimen asiaa koskevaa oikeuskäytäntöä ja olisi näin ollen syyllistynyt riittävän ilmeiseen unionin oikeuden rikkomiseen.

2) **Unionin oikeuden rikkomisesta aiheutuneen vahingon korvaamista koskevat säännöt, kuten säännöt, jotka koskevat tällaisen vahingon arvioimista tai tällaisen vahingon korvaamista koskevan vaatimuksen ja muiden mahdollisesti käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen välistä suhdetta, määritellään kunkin jäsenvaltion kansallisessa oikeudessa vastaavuus- ja tehokkuusperiaatetta noudattaen.**

Allekirjoitukset